Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətalar

Hərbi xidmət dövlətin mövcudluğunun, müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunmasında mühüm rol oynayan konstitusion vəzifədir. Hər bir dövlətin müdafiə qabiliyyəti yalnız silah və texniki imkanlarla deyil, eyni zamanda insan resurslarının intizamlı, məsuliyyətli və qanunlara hörmət ruhunda formalaşması ilə müəyyən olunur. Bu baxımdan hərbi xidmətə münasibət cəmiyyətin hüquqi mədəniyyətinin və vətəndaş məsuliyyətinin göstəricisi kimi çıxış edir. Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətalar isə bu sistemin pozulmasına, dövlətin müdafiə potensialının zəifləməsinə və hüquq qaydasının sarsılmasına səbəb olan hallardır.

Azərbaycan Respublikasında hərbi xidmətin təşkili və icrası "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" qanun, İnzibati Xətalar Məcəlləsi və digər normativ hüquqi aktlarla tənzimlənir. Bu hüquqi baza hərbi vəzifənin mahiyyətini, çağırış qaydasını, xidmət müddətini, ehtiyatda olan şəxslərin vəzifələrini, eləcə də bu sahədə yol verilən pozuntulara görə məsuliyyəti dəqiq müəyyən edir. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulan tələblərin icrası dövlətin müdafiə siyasətinin əsas elementlərindən biridir.

Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətalar dedikdə, cinayət tərkibi yaratmayan, lakin hərbi xidmətin normal gedişinə mane olan, çağırış və qeydiyyat qaydalarının pozulması, müəyyən edilmiş öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi, hərbi uçotdan yayınma və digər bu kimi əməllər başa düşülür. Bu xətalar bir çox hallarda məsuliyyətsizlik, hüquqi savadsızlıq və ya qanun tələblərinə bilərəkdən etinasız yanaşma nəticəsində baş verir. Çağırış üzrə hərbi xidmətə vaxtında gəlməmək, hərbi komissarlığın çağırış vərəqəsinə əməl etməmək, hərbi qeydiyyat məlumatlarını gizlətmək və ya düzgün təqdim etməmək inzibati məsuliyyət yaradan əsas hallardandır. Bu cür əməllər dövlətin çağırış mexanizmini pozur, hərbi hissələrin komplektləşdirilməsində çətinliklər yaradır və ümumi intizam mühitinə mənfi təsir göstərir. Qanunvericilikdə bu halların qarşısını almaq məqsədilə inzibati cərimələr və digər təsir tədbirləri nəzərdə tutmuşdur.

Hərbi xidmət əleyhinə inzibati xətaların bir qismi də xidmət dövründə intizam qaydalarına əməl edilməməsi ilə bağlıdır. Hərbi qulluqçuların müəyyən edilmiş daxili qaydalara riayət etməməsi, icazəsiz şəkildə hərbi hissəni tərk etməsi, xidməti vəzifələrə laqeyd yanaşması inzibati məsuliyyət doğuran əməllər sırasındadır. Bu cür pozuntular hərbi kollektivdə nizam-intizamın pozulmasına, xidmətin effektivliyinin azalmasına və təhlükəsizlik risklərinin yaranmasına səbəb ola bilər. İnzibati xətaların hüquqi mahiyyəti ondan ibarətdir ki, bu pozuntular cəmiyyət üçün nisbətən az təhlükəli hesab edilsə də, onların sistemli xarakter alması daha ağır hüquqpozmalara zəmin yarada bilər. Buna görə də dövlət bu sahədə profilaktik tədbirlərə, vaxtında müdaxiləyə və hüquqi nəzarətin gücləndirilməsinə xüsusi əhəmiyyət verir. İnzibati məsuliyyətin tətbiqi yalnız cəzalandırma məqsədi daşımır, eyni zamanda hüquqi tərbiyə və qanuna hörmət hissinin formalaşdırılmasına xidmət edir.

Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətalarla mübarizədə prokurorluq orqanlarının rolu mühümdür. Prokurorluq qanunların icrasına nəzarət etməklə, hərbi çağırış və xidmət sahəsində yol verilən pozuntuların vaxtında aşkar olunmasını və aradan qaldırılmasını təmin edir. Bu nəzarət mexanizmi dövlətin hüquqi siyasətinin mühüm elementlərindən biridir və hüquq pozuntularının qarşısının alınmasında mühüm rol oynayır. Xüsusilə Hərbi Prokurorluğun fəaliyyəti bu sahədə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Hərbi Prokurorluq hərbi hissələrdə, hərbi idarəetmə orqanlarında və çağırış prosesində qanunçuluğun təmin edilməsinə nəzarət edir. Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətaların araşdırılması, səbəblərinin müəyyən edilməsi və məsul şəxslər barəsində qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin görülməsi Hərbi Prokurorluğun əsas fəaliyyət istiqamətlərindəndir. Hərbi Prokurorluğun fəaliyyəti yalnız reaksiya xarakteri daşımır, eyni zamanda qabaqlayıcı və maarifləndirici mahiyyət daşıyır. Hüquqi izahatların verilməsi, hərbi qulluqçular və çağırışçılar arasında hüquqi biliklərin artırılması, qanun tələblərinin izah edilməsi inzibati xətaların sayının azalmasına xidmət edir. Bu yanaşma hərbi xidmətə münasibətdə məsuliyyətli davranışın formalaşmasına şərait yaradır.

Ümummilli lider Heydər Əliyev hərbi xidmətin əhəmiyyətini vurğulayaraq qeyd etmişdir ki, güclü ordu güclü dövlətin əsas dayaqlarından biridir. Onun fikrincə, orduda nizam-intizamın möhkəm olması, qanunlara ciddi əməl edilməsi dövlətin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin əsas şərtidir. Bu ideya bu gün də Azərbaycan dövlətinin hərbi siyasətində əsas prinsip kimi çıxış edir. Prezident İlham Əliyev isə öz çıxışlarında hərbi xidmətin və çağırış sisteminin təkmilləşdirilməsinin milli təhlükəsizlik baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıdığını dəfələrlə vurğulamışdır. Dövlət başçısı qeyd etmişdir ki, hər bir vətəndaşın hərbi vəzifəyə məsuliyyətlə yanaşması ordunun güclənməsinə və ölkənin müdafiə qabiliyyətinin artmasına xidmət edir.

Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətaların qarşısının alınması üçün kompleks yanaşma tələb olunur. Bu yanaşma hüquqi mexanizmlərin tətbiqi ilə yanaşı, cəmiyyətin hüquqi şüurunun artırılmasını, vətəndaşların hərbi vəzifəyə münasibətinin formalaşdırılmasını və dövlət orqanları arasında səmərəli əməkdaşlığın təmin edilməsini nəzərdə tutur. Hüquqi maarifləndirmə tədbirləri bu sahədə xüsusi rol oynayır.

İnzibati xətaların qarşısının alınması istiqamətində çağırış prosesinin şəffaflığının təmin edilməsi, məlumat mübadiləsinin düzgün təşkili və nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu tədbirlər həm hüquq pozuntularının azalmasına, həm də dövlət-vətəndaş münasibətlərində etimadın artmasına xidmət edir. Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətaların araşdırılması zamanı onların yaranma səbəblərinin düzgün müəyyən edilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Təcrübə göstərir ki, bu cür pozuntuların əksəriyyəti hüquqi savadsızlıq, çağırış qaydaları barədə kifayət qədər məlumatın olmaması və ya hərbi vəzifənin mahiyyətinin düzgün dərk edilməməsi nəticəsində baş verir. Buna görə də hüquqmühafizə orqanlarının fəaliyyəti yalnız pozuntu faktının aşkar edilməsi ilə məhdudlaşmamalı, eyni zamanda bu halların qarşısının alınmasına yönəlmiş sistemli tədbirləri də əhatə etməlidir. Bu yanaşma inzibati xətaların sayının azalmasına və hərbi xidmətə münasibətdə daha məsuliyyətli davranışın formalaşmasına şərait yaradır.

Hərbi Prokurorluğun nəzarət fəaliyyəti hərbi xidmət sahəsində hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayır. Hərbi hissələrdə və çağırış prosesində qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunmasına nəzarət, inzibati xətaların vaxtında aşkar edilməsi və onların aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin görülməsi bu qurumun əsas fəaliyyət istiqamətlərindəndir. Eyni zamanda, Hərbi Prokurorluq tərəfindən həyata keçirilən hüquqi izahat və profilaktik tədbirlər hərbi qulluqçuların və çağırışçıların qanunvericiliyin tələblərini daha dərindən mənimsəməsinə imkan yaradır və hüquqpozma hallarının minimuma endirilməsinə xidmət edir. Müasir dövrdə hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətalarla mübarizədə kompleks və ardıcıl yanaşmanın tətbiqi zəruridir. Bu yanaşma hüquqi nəzarət mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi ilə yanaşı, ictimai institutların, ailənin və təhsil müəssisələrinin də prosesə cəlb olunmasını nəzərdə tutur. Gənclərdə hərbi vətənpərvərlik ruhunun, qanunlara hörmət hissinin formalaşdırılması və dövlət qarşısında məsuliyyətin aşılanması inzibati xətaların qarşısının alınmasında mühüm amil kimi çıxış edir. Bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər dövlətin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsinə və hüquqi dövlət prinsiplərinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Hərbi xidmət əleyhinə olan inzibati xətalarla mübarizə dövlətin müdafiə siyasətinin mühüm tərkib hissəsidir. Bu sahədə qanunçuluğun təmin edilməsi, hüquqi nəzarətin gücləndirilməsi və Hərbi Prokurorluğun ardıcıl fəaliyyəti dövlət təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Hərbi xidmətə məsuliyyətli yanaşma, qanunlara hörmət və vətəndaş borcunun dərk edilməsi güclü ordu və sabit dövlətin əsasını təşkil edir.

Teymur ZÜLFÜQAROV
Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun Cinayət təqibindən kənar icraatlar şöbəsinin prokuroru, ədliyyə kapitanı